



Unga lagöverträdare

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen gör tre tillkännagivande till regeringen med anledning av motionsyrkanden om unga lagöverträdare. Förslagen rör i korthet följande frågor.

- Arbetsmetoden med sociala insatsgrupper bör användas mer än i dag.
- En översyn bör göras av bestämmelsen om att gärningsmannens ungdom ska beaktas särskilt i fråga om personer som fyllt 18 år men inte 21 år vid tidpunkten för brottet.
- Fler olika former av påföljder för unga bör införas.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår övriga motionsyrkanden, i första hand med hänvisning till pågående utredningar och arbeten.

I betänkandet finns 15 reservationer (S, M, SD, MP, C, V, L, KD).

Behandlade förslag

34 yrkanden i motioner från den allmänna motionstiden 2016/17.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	6
Utskottets överväganden	7
Brottsförebyggande arbete	7
Handläggningen av brott som begåtts av unga	15
Straffmätning m.m.	21
Påföljder	24
Reservationer	32
1. Ungdomars förtroende för polisen, punkt 1 (M, C, L, KD)	32
2. Sociala insatsgrupper m.m., punkt 2 (S, MP, V)	32
3. Förebyggande projekt med polis och räddningstjänst, punkt 3 (C)	33
4. Förebyggande av narkotikabrottslighet bland unga, punkt 4 (M, C, L, KD)	34
5. 24-timmarsgaranti, punkt 5 (M, C, L, KD)	35
6. Snabbare lagföring, punkt 6 (M, C, L, KD)	35
7. Översyn av bestämmelserna om utredning av brott av personer under 15 år, punkt 7 (M, C, L, KD)	36
8. Utvidgning av bestämmelserna om utredning av brott av personer under 15 år, punkt 8 (L)	37
9. Straffreläggande om ungdomstjänst, punkt 9 (M, C, L, KD)	38
10. Straffmätning för lagöverträdare mellan 18 och 21 år, punkt 10 (S, MP, V)	38
11. Straffmätning för lagöverträdare under 18 år, punkt 11 (SD)	39
12. Straffmyndighetsåldern, punkt 12 (SD)	40
13. Fler former av påföljder för unga, punkt 13 (S, MP, V)	41
14. Påföljd vid brott mot s.k. blåljuspersonal, punkt 14 (M, C)	42
15. Kvaliteten på ungdomsvården, punkt 15 (M, C, L, KD)	42
Särskilda yttranden	44
Straffmätning för lagöverträdare mellan 18 och 21 år, punkt 10 (SD)	44
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	45
Motioner från allmänna motionstiden 2016/17	45

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Brottsförebyggande arbete

1. Ungdomars förtroende för polisen

Riksdagen avslår motionerna

2016/17:1535 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 11 och

2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 1.

Reservation 1 (M, C, L, KD)

2. Sociala insatsgrupper m.m.

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om ökad användning av sociala insatsgrupper och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 2 och

2016/17:3430 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkandena 9 och 10 samt

bifaller delvis motion

2016/17:341 av Andreas Norlén och Finn Bengtsson (båda M).

Reservation 2 (S, MP, V)

3. Förebyggande projekt med polis och räddningstjänst

Riksdagen avslår motion

2016/17:865 av Annie Löf m.fl. (C) yrkande 29.

Reservation 3 (C)

4. Förebyggande av narkotikabrottslighet bland unga

Riksdagen avslår motion

2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 3.

Reservation 4 (M, C, L, KD)

Handläggningen av brott som begåtts av unga

5. 24-timmarsgaranti

Riksdagen avslår motion

2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 4.

Reservation 5 (M, C, L, KD)

6. Snabbare lagföring

Riksdagen avslår motionerna

2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkandena 5 och 6

samt

2016/17:3430 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 5.

Reservation 6 (M, C, L, KD)

7. Översyn av bestämmelserna om utredning av brott av personer under 15 år

Riksdagen avslår motion

2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 7.

Reservation 7 (M, C, L, KD)

8. Utvidgning av bestämmelserna om utredning av brott av personer under 15 år

Riksdagen avslår motion

2016/17:3430 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkandena 1–3.

Reservation 8 (L)

9. Strafföreläggande om ungdomstjänst

Riksdagen avslår motionerna

2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 9 och

2016/17:3430 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 4.

Reservation 9 (M, C, L, KD)

Straffmätning m.m.

10. Straffmätning för lagöverträdare mellan 18 och 21 år

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om straffmätning för lagöverträdare mellan 18 år och 21 år och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 11 och

2016/17:3430 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 13 och

bifaller delvis motionerna

2016/17:393 av Patrick Reslow (M),

2016/17:865 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 31,

2016/17:2003 av Staffan Danielsson (C),

2016/17:2303 av Kent Ekeröth och Adam Marttinen (båda SD) yrkande 3.2 i denna del och

2016/17:3388 av Anna Kinberg Batra m.fl. (M) yrkande 29.

Reservation 10 (S, MP, V)

11. Straffmätning för lagöverträdare under 18 år

Riksdagen avslår motion

2016/17:2303 av Kent Ekeröth och Adam Marttinen (båda SD) yrkande 3.2 i denna del.

Reservation 11 (SD)

12. Straffmyndighetsåldern

Riksdagen avslår motion

2016/17:2303 av Kent Ekeröth och Adam Marttinen (båda SD) yrkande 3.2 i denna del.

*Reservation 12 (SD)**Påföljder***13. Fler former av påföljder för unga**

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att införa fler olika former av påföljder för unga och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2016/17:568 av Helena Bouveng (M),

2016/17:1534 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 7,

2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 8 och

2016/17:3430 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 12.

Reservation 13 (S, MP, V)

14. Påföljd vid brott mot s.k. blåljuspersonal

Riksdagen avslår motionerna

2016/17:507 av Jesper Skalberg Karlsson (M),

2016/17:865 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 30 och

2016/17:3388 av Anna Kinberg Batra m.fl. (M) yrkande 16.

Reservation 14 (M, C)

15. Kvaliteten på ungdomsvården

Riksdagen avslår motion

2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 10.

Reservation 15 (M, C, L, KD)

16. Återfallsförebyggande insatser

Riksdagen avslår motion

2016/17:3163 av Robert Halef (KD).

Stockholm den 6 april 2017

På justitieutskottets vägnar

Beatrice Ask

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Beatrice Ask (M), Annika Hirvonen Falk (MP), Helene Petersson i Stockaryd (S), Elin Lundgren (S), Krister Hammarbergh (M), Susanne Eberstein (S), Johan Hedin (C), Anders Hansson (M), Petter Löberg (S), Adam Martinen (SD), Roger Haddad (L), Linda Snecker (V), Andreas Carlson (KD), Lawen Redar (S), Ellen Juntti (M) och Sultan Kayhan (S).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet 34 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2016. De behandlade yrkandena rör unga lagöverträdare och tar upp frågor om bl.a. brottsförebyggande arbete, handläggningen av brott som begåtts av unga, straffmätning och påföljder. Motionsyrkandena finns i bilaga.

Utskottets överväganden

Brottsförebyggande arbete

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om ökad användning av sociala insatsgrupper och tillkännager detta för regeringen.

Riksdagen avslår motionsyrkanden om ungdomars förtroende för polisen, förebyggande projekt med polis och räddningstjänst samt förebyggande av narkotikabrottslighet bland unga.

Jämför reservationerna 1 (M, C, L, KD), 2 (S, MP, V), 3 (C) och 4 (M, C, L, KD).

Motionerna

I motion 2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 1 anfördes att det krävs åtgärder för att öka ungdomars förtroende för polisen och samhället i stort, t.ex. genom att en särskild polis är knuten till varje skola och att områdespoliser tillsätts för att genom relationsbyggande arbete förebygga social oro och problem som t.ex. gängkriminalitet. Även i motion 2016/17:1535 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 5 anfördes att en viktig del av polisens uppgift är att informera i skolan om polisens arbete. Motionärerna föreslår att polisen bör ha ett utvecklat samarbete med varje skola, gärna med en särskild polis knuten till skolan, som kan lära känna elever och personal och som de kan vända sig till om de blir utsatta för brott.

I motionerna 2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 2 och 2016/17:3430 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 9 begärs att antalet sociala insatsgrupper ska bli fler och att dessa i högre grad ska användas för att komma till rätta med kriminella ungdomar som ännu inte har fyllt 15 år. Ett liknande yrkande framställs i motion 2016/17:341 av Andreas Norlén och Finn Bengtsson (båda M), i vilken motionärerna efterfrågar att polisen, med utgångspunkt i den modell som skapats genom de sociala insatsgrupperna, ska ges i uppdrag att eftersträva ett sådant samarbete med samtliga kommuner. Avsikten är att fånga upp unga som riskerar att välja en kriminell livsstil eller att engagera sig för våldsbejakande extremism. I motion 2016/17:3430 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 10 anfördes även att bl.a. polis, skola och socialtjänst behöver genomföra samordnade insatser för att bryta upp de nätverk som finns i de kriminella ungdomsgängarna.

I motion 2016/17:865 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 29 efterfrågar motionärerna fler förebyggande projekt där polis och räddningstjänst finns närvarande i unga människors liv, i syfte att motverka en utveckling där bilar

sätts i brand och räddningstjänst och ambulans inte längre tryggt kan hjälpa människor utan att utsätta sig själva för fara.

I motion 2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M) yrkande 3 efterfrågas ett förbättrat förebyggande arbete mot narkotikabrottslighet bland unga. Motionärerna påtalar vikten av att samhället reagerar när unga är på väg i en negativ riktning. Ju tidigare samhället reagerar, desto större är möjligheterna att bryta utvecklingen, anför det. Möjligheten att drogtesta tidigt liksom att polisen har goda möjligheter att utreda brott också när misstänkta är under 15 år, är viktiga instrument i polisens arbete med unga lagöverträdare.

Bakgrund

Polisens lokala närvaro

En av de viktigaste utgångspunkterna för arbetet med den nyligen genomförda omorganiseringen av polisen var att stärka den lokala närvaron och tillgängligheten. I varje kommun ska det t.ex. finnas en kommunpolis som driver samverkan med kommunen och lokalsamhället. Ytterligare en satsning är områdespoliserna, som ansvarar för det brottsförebyggande arbetet inom ett utpekad område.

Statskontoret konstaterade i oktober 2016 i en delredovisning av sitt uppdrag att utvärdera ombildningen av polisen att kommunpoliser och områdespoliser i hög grad är på plats även om man noterar att områdespoliser i maj 2016 hade införts i drygt hälften av lokalpolisområdena (2016:22). Man ansåg vidare att ett antal viktiga och stora utmaningar dock återstod. Bland annat behövde lokalpolisområdenas behov prioriteras ytterligare.

Riksdagen har vid flera tillfällen under de senaste åren, på förslag från utskottet, gjort tillkännagivanden till regeringen om polisen i olika avseenden. I samband med behandlingen av budgetpropositionen för 2017 föreslog utskottet t.ex. att regeringen dels måste säkerställa att målet om en lokalt förankrad, närvarande och synlig polis i hela landet uppnås, dels se till att Polismyndigheten skyndsamt skapar full bemanning av områdespoliser, i ett första steg inom de utsatta och särskilt utsatta områdena (bet. 2016/17:JuU1 s. 69, rskr. 90).

I regleringsbrevet för 2017 har Polismyndigheten bl.a. fått i uppdrag att analysera och bedöma hur långt man kommit i att uppnå målsättningen att polisen ska vara mer närvarande och tillgänglig i lokalsamhället. Särskild vikt ska läggas vid att bedöma hur myndigheten uppfyller behoven av polisen närvaro i särskilt utsatta områden.

Polisens samarbete med andra aktörer

Inom polisen har även en rad andra åtgärder vidtagits i syfte att stärka den lokala närvaron och tillgängligheten. Det rör sig bl.a. om förbättrad samverkan mellan polisen och kommunen, medborgardialog och medborgarlöften.

För att polisen ska kunna bidra till att minska brottsligheten krävs enligt budgetpropositionen för 2017 ett utvecklat samarbete med andra relevanta aktörer (prop. 2016/17:1 utg.omr 4 s. 23). Polismyndigheten bedrev under 2016 planlagd brottsförebyggande verksamhet, vilket bl.a. ledde till att antalet samverkansöverenskommelser med kommunerna fortsatte att öka och vid slutet av året uppgick till 275.

Vidare har det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet under de senaste åren inriktats på att ta fram och utveckla medborgarlöften. Dessa syftar bl.a. till att öka den polisiära förankringen i lokalsamhället och utgår från medborgardialoger där lokalsamhället får en möjlighet att beskriva vilka problem som upplevs angelägna att åtgärda. Målsättningen var att Polismyndigheten tillsammans med kommunerna vid utgången av 2016 skulle ha tecknat medborgarlöften i i stort sett i alla landets kommuner (a. prop. s. 23).

Enligt uppgifter från Polismyndigheten var den målsättningen uppfylld i januari 2017. Ett exempel på ett medborgarlöfte som polisen gett i vissa kommuner är att utveckla kontakten mellan skolan och polisen och därför utse en kontaktpolis per skola i det aktuella området (se t.ex. medborgarlöften 2017 från Lokalpolisområde Malmö Söder).

I regleringsbrevet för 2017 har Polismyndigheten fått i uppdrag att lämna en redovisning och bedömning av genomförda brottsförebyggande aktiviteter och av samverkan med andra aktörer.

Sociala insatsgrupper

Sociala insatsgrupper är en form av myndighetsöverskridande samverkan för att förebygga att unga fastnar i kriminalitet. Inom dessa grupper samarbetar socialtjänsten med Polismyndigheten och andra berörda myndigheter på kommunal nivå för att hjälpa unga som riskerar att bli kriminella. Syftet är att på individnivå möjliggöra att hjälp och stöd från berörda myndigheter och övriga aktörer kan samordnas under ledning av socialtjänsten. Informationsutbytet mellan aktörerna möjliggörs till stor del genom samtycke från den enskilde (Polismyndigheten, Nationella riktlinjer, Polisens arbete i sociala insatsgrupper, 2014, s. 4 f.).

I arbetet med sociala insatsgrupper finns inte någon åldersbegränsning, men i det underlag för insatserna som polisen tagit fram anges bl.a. att arbetsmetoden ska användas för ungdomar och unga vuxna som begår brott. Det är socialtjänsten som, utifrån information som de själva har om de unga och utifrån information som de får från andra myndigheter och aktörer, avgör vilka unga som ska ingå i en social insatsgrupp. Det överlämnas åt de lokala sociala insatsgrupperna att besluta om ungdomar och unga vuxna som definieras som avhoppare kan ingå i arbetet. I riktlinjerna anges vidare att det är viktigt att ha rutiner för att hjälpa och stödja dem som vill lämna en kriminell livsstil. Om det visar sig att detta arbete kan utföras inom ramen för sociala

insatsgrupper anses arbetsmetoden som tillämplig (Sociala insatsgrupper – vad är det? Rikspolisstyrelsen, 2014, s. 3 f.).

Regeringen anför i budgetpropositionen för 2017 att arbetet med sociala insatsgrupper fortsatte under 2016 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 4 s. 23). Enligt Socialstyrelsen uppger ett femtiotal kommuner och stadsdelar att de arbetar med stöd till unga enligt denna modell.

I september 2014 fick Socialstyrelsen regeringens uppdrag att utvärdera arbetet med sociala insatsgrupper (Ju2014/5328/PO). Enligt uppdraget ska Socialstyrelsen utvärdera resultatet på individnivå för de personer som varit föremål för arbete i en social insatsgrupp, utvärdera samverkansformen sociala insatsgrupper samt undersöka hur de personerna har upplevt arbetet. Socialstyrelsen skulle också utvärdera samverkansformen sociala insatsgrupper och undersöka vilka lärdomar berörda aktörer kan dra av resultatet. Det ingår även att bedöma om det är rätt målgrupp som blir föremål för arbete i en social insatsgrupp. Uppdraget genomförs i samråd med berörda myndigheter. Utvärderingen skulle delredovisas till regeringen senast den 28 februari 2016 och slutredovisas senast den 30 september 2017.

I Socialstyrelsens delredovisning i februari 2016 görs en övergripande analys som visar att socialtjänstens organisering av stöd till ungdomar med en kriminell livsstil varierar. Det finns både kommuner och stadsdelar som i sitt arbete använder någon samarbetsform, som arbetet med sociala insatsgrupper är ett exempel på, och det finns också de som inte gör det. Och samtidigt som sociala insatsgrupper betraktas som ett specifikt arbetssätt utförs arbetet också inom ramen för denna samverkansform på olika sätt på lokal nivå. En annan iakttagelse är att målgruppen (ungdomar i åldern 15–25 år) utvidgats till att inkludera ungdomar som är yngre än 15 år.

Förebyggande projekt med polis och räddningstjänst

På flera ställen i landet pågår olika projekt som syftar till att öka ungdomars förtroende för polis och räddningstjänst. Bland annat kan nämnas Människan bakom uniformen (MBU), som startade 2010 som ett projekt i stadsdelsförvaltningen Östra Göteborg (www.goteborg.se/mbu). Projektet startades som en följd av de oroligheter som ungdomar var inblandade i och som utspelade sig i flera av Göteborgs förorter under sensommaren och hösten 2009.

MBU bygger på en dialogutbildning där ungdomar får chansen att lära känna människor i uniformsyren, såsom poliser, brandmän, ambulanspersonal och väktare. De får även ta del av praktiska moment på de olika arbetsplatserna. Fokus ligger på att personal och ungdomar ska kunna mötas med ömsesidig respekt, och idén med verksamheten är att överbygga fördomar i en brottsförebyggande anda.

Sedan starten år 2010 har MBU spridits till flera stadsdelar i Göteborg och även till flera andra städer runt om i landet, bl.a. Borås, Eslöv, Fosie (Malmö), Helsingborg och Landskrona.

Förebyggande av narkotikabrottslighet

Regeringen inledde 2011 arbetet med en samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken, den s.k. ANDT-politiken, (prop. 2010/11:47). Syftet med strategin var att ange mål och inriktning för hur samhällets insatser skulle genomföras, samordnas och följas upp under åren 2011–2015. Propositionen innehöll även ett förslag till ett gemensamt övergripande mål för ANDT-politiken: ett samhälle fritt från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk. Vidare föreslogs ett antal långsiktiga mål. Ett av dessa mål var att minska nyrekryteringen till narkotika- och dopningsmissbruk.

Strategin antogs av riksdagen (bet. 2010/11:SoU8, rskr. 2010/11:203 och 2010/11:204). Den 26 mars 2015 beslutade regeringen Åtgärdsprogram för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken (ANDT) 2015. Ett prioriterat mål i programmet är att minska nyrekrytering till narkotika- och dopningsmissbruk (mål 3.1). Av programmet framgår att det bl.a. pågår en nationell satsning mot cannabis samt en bred och samordnad satsning mot cannabis i Malmö, Göteborg och Stockholm (Trestad 2). Det framgår även av åtgärdsprogrammet att Statskontoret liksom Folkhälsomyndigheten har i uppdrag att på olika sätt utvärdera strategin.

Regeringen överlämnade i februari 2016 skrivelsen En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2016–2020 (skr. 2015/16:86) till riksdagen. I skrivelsen redovisas resultat och erfarenheter från strategiperioden 2011–2015, och med detta som utgångspunkt anges mål och inriktning för det fortsatta arbetet under perioden 2016–2020. Det övergripande målet för ANDT-politiken är alltså ett samhälle fritt från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk.

I sitt svar den 1 februari 2017 på en skriftlig fråga om vilka åtgärder inrikesministern avser att vidta för att ge polisen ett tydligare uppdrag och större möjligheter att bekämpa narkotika på våra skolor anförde han bl.a. följande (skriftlig fråga 2016/17:718):

Narkotikasituationen och problematiken skiljer sig åt i landet. Mot den bakgrunden ser också Polismyndighetens arbete olika ut i regionerna. Utöver riktade insatser mot organiserad narkotikahandel genomför Polismyndigheten en mängd åtgärder mot narkotika, t.ex. riktad patrullering, ökad synlighet på utsatta platser, orosamtal och sociala insatsgrupper för ungdomar på glid. En viktig del i Polismyndighetens arbete är samverkan med kommuner, landsting och skolor.

Riksdagen har på regeringens förslag beslutat om att ge Polismyndigheten över två miljarder kronor i tillskott de närmsta åren. Tillskottet syftar bland annat till att ge Polismyndigheten möjlighet att utöka sina personella resurser. Detta bör även förbättra myndighetens möjlighet att arbeta mot narkotika.

Den straffrättsliga regleringen har en central roll i narkotikabekämpningen. I juli 2016 infördes det nya brottet synnerligen grovt narkotikabrott. Bakgrunden var bl.a. att regeringen anser att vissa gärningar bör bedömas strängare än tidigare. Exempel på sådana gärningar

är när narkotika i större omfattning erbjuds ungdomar utan betalning i syfte att skapa en ny kundkrets eller om narkotika sålts på en webbplats till en stor krets av okända köpare, och därmed gjorts lätt åtkomlig för bl.a. ungdomar. För detta brott döms till fängelse i lägst sex och högst tio år.

För ett år sedan redogjorde regeringen för en förnyad och fortsatt strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken (ANDT-politiken) för perioden 2016-2020. Med det tar regeringen nya steg för att öka engagemanget och aktiviteten inom området. Ett mål är att antalet barn och unga som börjar använda eller använder narkotika successivt ska minska och en viktig del i det är det förebyggande arbetet.

Regeringen arbetar således aktivt med bekämpningen av narkotika och avser att fortsätta med arbetet framöver.

Tillsammans mot brott – ett nationellt brottsförebyggande program

Regeringen har nyligen överlämnat skrivelsen Tillsammans mot brott – ett nationellt brottsförebyggande program (skr. 2016/17:126) till riksdagen. I skrivelsen presenterar regeringen ett nationellt brottsförebyggande program som syftar till att skapa förutsättningar för ett strukturerat och långsiktigt brottsförebyggande arbete i hela samhället. Programmet ska också bidra till att stimulera och entusiasmera fler berörda aktörer att vidta brottsförebyggande åtgärder och att utveckla samverkan, såväl på nationell som på regional och lokal nivå. Det riktar sig till en bred målgrupp såsom myndigheter, landsting, kommuner, näringslivet och det civila samhällets organisationer.

När det gäller unga lagöverträdare framgår bl.a. att regeringen ska verka för

- att föräldrar och andra vuxna som är betydelsefulla för barn och unga i riskzonen för att hamna i kriminalitet involveras och får stöd och hjälp inom ramen för de identifierade brottsförebyggande aktörernas arbete
- att skolor och huvudmän inom skolväsendet utvecklar sitt förebyggande arbete mot mobbning, diskriminering och annan kränkande behandling och med att skapa trygga skolmiljöer
- att sociala insatsgrupper eller motsvarande individuellt riktad samverkan utvecklas till stöd för unga som har begått brott
- att arbetet med att minska tillgången till alkohol och droger ges fortsatt hög prioritet
- att insatserna för att individer ska lämna kriminella eller extremistiska grupperingar utvecklas
- att det utvecklas fler insatser mot våldsutövare på nationell och lokal nivå
- att insatserna för att motverka återfall i brott utvecklas och förstärks.

Tidigare utskottsbehandling

I samband med behandlingen av motioner om unga lagöverträdare under 2016 behandlade utskottet flera liknande motionsyrkanden (bet. 2015/16:JuU23 s. 7 f.).

Utskottet delade motionärernas uppfattning att det är viktigt att ungdomar har stort förtroende för polisen och samhället i stort. Utskottet konstaterade att reformen att ombilda polisen till en myndighet syftar till att verksamheten ska

bedrivs närmare medborgarna och i samverkan med lokalsamhället. Utskottet ansåg att reformens syfte i kombination med det relationsskapande arbete som områdespoliserna bedriver bör ha goda möjligheter att öka ungdomars förtroende för såväl polisen som samhället i stort. Något initiativ från riksdagens var därför inte aktuellt, och utskottet avstyrkte den aktuella motionen.

Vidare vidhöll utskottet tidigare uttalanden om att det arbete som bedrivs inom ramen för de sociala insatsgrupperna är värdefullt och konstaterade med tillfredsställelse att Socialstyrelsen hade ett pågående uppdrag att låta utvärdera såväl resultatet för de ungdomar som varit föremål för arbetet i en social insatsgrupp som hur själva samverkansformen fungerar. Detta arbete borde enligt utskottet inte föregripas, och man avstyrkte därför de aktuella motionsyrkandena om sociala insatsgrupper.

Vid samma tillfälle behandlade utskottet även motioner om ett utvecklat samarbete mellan polisen och skolan. Utskottet var av uppfattningen att den nya Polismyndigheten genom inriktningen att polisen ska komma närmare medborgarna borde ha goda förutsättningar att fortsätta med ett arbetssätt som har samma fördelar som ordningen med kontaktpoliser hade tidigare. Något initiativ med anledning av motionsyrkandet borde därför inte tas. Motionsyrkandet avstyrktes.

När det gäller förebyggande av narkotikabrottslighet bland unga så delade utskottet motionärernas uppfattning att det förebyggande arbetet mot narkotikabrottslighet är viktigt. Utskottet konstaterade också att riksdagen antagit en strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken som innefattar att nyrekryteringen till bl.a. narkotikamissbruk ska minska. Dessutom hade regeringen därefter i mars 2015 antagit ett åtgärdsprogram för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken (ANDT) 2015, där minskad nyrekrytering till narkotikamissbruk tas upp som ett prioriterat mål. Det pågick således ett omfattande arbete mot narkotikabruk bland unga. Utskottet ansåg därför inte att det är nödvändigt med något initiativ från riksdagens sida med anledning av motionsyrkandet och att motionsyrkandet därför borde avslås.

Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2015/16:81).

Utskottets ställningstagande

Det är viktigt att ungdomar har stort förtroende för polisen och samhället i stort. Som utskottet konstaterade i samband med behandlingen av liknande motioner förra året syftar polisreformen bl.a. till att verksamheten ska bedrivs närmare medborgarna och i samverkan med lokalsamhället. Polisreformens syfte i kombination med det relationsskapande arbete som områdespoliserna bedriver bör ge goda möjligheter att öka ungdomars förtroende för såväl polisen som samhället i stort. Polismyndigheten har som anförts också fått i uppdrag att analysera och bedöma hur långt man kommit i att uppnå målsättningen att bli mer närvarande och tillgänglig i lokalsamhället. Vidare

framgår att medborgarlöften tecknats i princip i samtliga landets kommuner. Dessa lämpar sig enligt utskottet väl för att utveckla samarbete mellan polisen och skolan, och kan t.ex. i de fall man anser det lämpligt användas för att utse en kontaktpolis per skola. Mot denna bakgrund anser utskottet att det inte finns anledning för riksdagen att ta några sådana initiativ som motionärerna efterfrågar i motionerna 2016/17:1535 (KD) yrkande 11 och 2016/17:3234 (M, C, L, KD) yrkande 1. Motionsyrkandena avstyrks.

Utskottet anser att samarbetet med sociala insatsgrupper i många fall har varit framgångsrikt. Arbetet innebär att socialtjänsten tillsammans med polisen och övriga berörda samarbetar och använder sin samlade kompetens fokuserat och uthålligt i arbetet med unga som befinner sig i riskzonen. Det kan handla om att stärka det sociala nätverket kring den unge, särskilt stöd i skolarbetet, särskild yrkesträning, arbete och fritidssysselsättning. På så sätt kan en destruktiv livsstil motverkas. Det är viktigt att samtliga relevanta aktörer får delta i arbetet kring ungdomar med kriminell problematik. Att hela samhället samverkar och strävar mot samma mål kan vara avgörande för att få ungdomar att bryta en kriminell bana. Mot denna bakgrund anser utskottet att regeringen bör vidta åtgärder för att antalet sociala insatsgrupper ska bli fler.

Dessutom bör arbetsmetoden i högre grad användas för att komma till rätta med kriminella ungdomar som ännu inte har fyllt 15 år. I dag är sociala insatsgrupper avsedda för ungdomar över 15 år, men det är väl känt att det även finns många personer som är yngre än 15 år och som har påbörjat en kriminell livsstil. Det finns därför skäl att överväga hur metoden även ska kunna användas för kriminella ungdomar som ännu inte fyllt 15 år.

Slutligen bör regeringen vidta åtgärder för att det samarbete som bedrivs inom de sociala insatsgrupperna i högre utsträckning än i dag även används för bryta upp de nätverk som finns i de kriminella gängen. Att omhänderta en enskild gängmedlem kan vara betydelsefullt för den unge som berörs, men det kriminella ungdomsgänget som sådant kan ändå fortsätta sin destruktiva verksamhet. Därför behöver samhällets aktörer arbeta gemensamt för att bryta upp de nätverk som finns i de kriminella gängen. Samarbetet mellan skola, polis och socialtjänst är i dessa fall avgörande.

Utskottet föreslår att riksdagen tillkännager vad utskottet anfört om ökad användning av sociala insatsgrupper till regeringen. Därmed tillstyrker utskottet motionerna 2016/17:341 (M), 2016/17:3234 (M, C, L, KD) yrkande 2 och 2016/17:3430 (L) yrkande 9.

Mot bakgrund av vad som i övrigt anförts om det brottsförebyggande samarbete som pågår mellan bl.a. polisen, socialtjänsten och skolan, och med hänsyn till det nationella brottsförebyggande program som nyligen presenterats, anser utskottet däremot att det inte finns anledning för riksdagen att göra ett sådant tillkännagivande om samordnade insatser för att bryta upp kriminella ungdomsgäng som efterfrågas i motion 2016/17:3430 (L) yrkande 10. Motionen avstyrks.

Motionärerna i motion 2016/17:865 (C) yrkande 29 efterfrågar fler förebyggande projekt där polis och räddningstjänst finns närvarande i unga

människors liv. Utskottet delar motionärernas uppfattning att sådana projekt kan motverka en utveckling där bilar sätts i brand och räddningstjänst och ambulans inte längre tryggt kan hjälpa människor utan att utsätta sig själva för fara. Utskottet konstaterar också att det på flera ställen i landet i dag pågår olika projekt som syftar till att öka ungdomars förtroende för polis och räddningstjänst. Det finns därför inte anledning för riksdagen att ta något sådant initiativ som motionärerna efterfrågar, och utskottet avstyrker motionsyrkandet.

Inte heller när det gäller förebyggande av narkotikabrottslighet bland unga finner utskottet anledning att göra någon annan bedömning än den som gjordes vid beredningen av liknande motioner förra året. Utskottet delar således motionärernas uppfattning att det förebyggande arbetet mot narkotikabrottslighet är viktigt, men att det mot bakgrund av det omfattande arbete mot narkotikabruk bland unga som pågår inte är nödvändigt med något initiativ från riksdagens sida. I detta sammanhang kan även nämnas att regeringen i det nationella brottsförebyggande programmet slår fast att arbetet med att minska tillgången till alkohol och droger ska vara högt prioriterat även i fortsättningen. Utskottet avstyrker därför motionsyrkande 2016/17:3234 (M, C, L, KD) yrkande 3.

Handläggningen av brott som begåtts av unga

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om 24-timmarsgaranti, snabbare lagföring, utredning av brott som begås av personer under 15 år och strafföreläggande om ungdomstjänst.

Jämför reservationerna 5 (M, C, L, KD), 6 (M, C, L, KD), 7 (M, C, L, KD), 8 (L) och 9 (M, C, L, KD).

Motionerna

I motion 2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 4 efterfrågas en 24-timmarsgaranti där socialtjänsten, i vissa fall tillsammans med polisen, ska kontakta den unges vårdnadshavare inom 24 timmar efter det att denne har gripits för ett brott.

I samma motion begärs en översyn dels av hur tiden från anmälan till dom kan kortas ned i de fall där ungdomar är inblandade som misstänkta eller målsägande (yrkande 5), dels av möjligheten att införa bl.a. snabbspår för enkla brott och jourdomstolar för att åstadkomma en snabbare lagföring (yrkande 6). Att man bör överväga ett system med jourdomstolar för enklare rättsprocesser framförs även i motion 2016/17:3430 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 5.

I motion 2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 7 anförs att man bör utvärdera tidigare vidtagna åtgärder och överväga vilka

ytterligare åtgärder som krävs för att fler brott som begåtts av personer under 15 år ska utredas. Liknande yrkanden framförs i motion 2016/17:3430 av Roger Haddad m.fl. (L). Enligt motionärerna bör brott som enligt brottsbalken ger minst sex månaders fängelse (yrkande 1), s.k. strategiska brott inklusive grov skadegörelse (yrkande 2) och brott mot narkotikastrafflagen (yrkande 3) alltid utredas av polis, även om den misstänkte är under 15 år.

I motion 2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 9 efterfrågas en möjlighet för åklagare att genom strafföreläggande föreskriva kortare ungdomstjänst för ringa brott. Även i motion 2016/17:3430 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 4 efterfrågas en möjlighet för åklagare att besluta om kortare perioder av ungdomstjänst genom strafföreläggande.

Bakgrund

Lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Av 4 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) framgår att en förundersökning som gäller den som inte har fyllt 18 år och brott som kan ge fängelse ska bedrivas med särskild skyndsamhet. Förundersökningen ska avslutas och beslut i åtalsfrågan fattas så snart det är möjligt och senast inom sex veckor från dagen för delgivning av brottsmisstanke. Denna tidsfrist får överskridas endast om det är nödvändigt med hänsyn till att den misstänkte ska delta i medling enligt lagen (2002:445) om medling med anledning av brott eller med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter.

Om någon som inte har fyllt 18 år är skäligen misstänkt för ett brott ska vårdnadshavaren enligt 5 § LUL omedelbart underrättas samt kallas till förhör som hålls med den unge. En förutsättning är dock att detta inte är till men för den unge eller det annars finns särskilda skäl mot det. Bestämmelsen gäller även någon annan än vårdnadshavaren som ansvarar för den unges vård och fostran.

Dessutom ska socialnämnden genast underrättas om någon som inte har fyllt 18 år är skäligen misstänkt för ett brott som kan leda till fängelse (6 § LUL). Av underrättelsen ska det framgå huruvida den misstänkte har tillfrågats om han eller hon vill delta i medling och hur den misstänkte ställt sig till att delta. Om den unge har gripits, anhållits eller häktats på grund av brottsmisstanken ska socialnämnden underrättas om detta och om skälen för det, samtidigt med underrättelsen om brottsmisstanken eller annars genast efter frihetsberövandet.

En företrädare för socialtjänsten ska enligt 7 § LUL, om det är möjligt och det kan ske utan men för utredningen, närvara vid förhör med den som inte har fyllt 18 år och som är misstänkt för ett brott som kan ge fängelse.

Enligt 18 § första stycket LUL gäller att den unge ska underrättas om beslut om straffvarning vid ett personligt sammanträffande med åklagaren inom två veckor efter det att beslutet fattats.

I 29 § LUL anges att mål mot den som inte har fyllt 21 år alltid ska behandlas skyndsamt.

Av 31 § LUL framgår att när någon kan misstänkas för att före 15 års ålder ha begått ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år eller ett straffbelagt försök, en straffbelagd förberedelse eller en straffbelagd stämpling till ett sådant brott, ska en utredning om brottet inledas, om inte särskilda skäl talar emot det.

Pågående arbete

I departementspromemorian Skyndsamhetskrav och tidsfrister i ärenden med unga misstänkta och unga målsägande (Ds 2013:30), i vilken en översyn har gjorts av de särskilda skyndsamhetskraven, föreslås bl.a. följande:

- Samordnade regler om särskilda skyndsamhetskrav och tidsfrister under förundersökningen i ärenden med unga misstänkta respektive unga målsägande. Förslagen innebär vissa mindre förändringar jämfört med gällande rätt. Syftet är att uppnå en förbättrad effektivitet i handläggningen av sådana ärenden.
- Införande av ett särskilt skyndsamhetskrav och tidsfrister i vissa mål i domstol med unga målsägande.
- Tidsfristerna i domstol i mål med unga tilltalade föreslås gälla även mål om något lindrigare brott.
- En uttrycklig möjlighet för åklagare att väcka åtal utan att något yttrande från en socialnämnd har kommit in. Syftet är att undvika onödig väntetid i handläggningen av ärenden med unga misstänkta.

Justitiedepartementet har informerat om att promemorian, som har remissbehandlats, bereds inom Regeringskansliet.

Regeringen gav i januari 2017 en utredare i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder som med bibehållen rättssäkerhet och kvalitet leder till en snabbare lagföring av brott (Ju2017/00537/LP). Uppdraget ska särskilt fokusera på unga som begår brott och personer som återkommande begår nya brott. I uppdraget ingår bl.a. att

- överväga om åtgärder hos eller mellan polisen, åklagarna och domstolarna kan leda till en snabbare lagföring inom ramen för det befintliga brottmålsförfarandet
- överväga förändringar i de regelverk som styr polisens, åklagarnas och domstolarnas verksamheter, exempelvis genom införandet av särskilda snabbförfaranden för brottsutredning och prövning i domstol
- föreslå hur en ordning med jourdomstolar kan utformas och överväga om en sådan bör inrättas.

Utredaren ska också identifiera åtgärder för en snabbare lagföring som kan genomföras omedelbart och ska i en delredovisning av uppdraget den 1 augusti

2017 lämna förslag om hur ett försöksprojekt kan utformas och hur det ska genomföras. I övrigt ska uppdraget redovisas senast den 15 april 2018.

Utredning när ett barn under 15 år misstänks för ett brott

Den 1 juli 2010 trädde ändringar i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) i kraft som innebar att brott som begåtts av barn under 15 år ska utredas i större utsträckning och mer effektivt (prop. 2009/10:105, bet. 2009/10:JuU25, rskr. 2009/10:316). Ändringarna innebar bl.a. att polisen enligt en s.k. presumtionsregel alltid ska inleda en utredning när barn under 15 år misstänks för ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år, vilket inkluderar bl.a. mord, dråp, grov misshandel, rån, våldtäkt och mordbrand samt försök, förberedelse och stämpling till dessa brott. Vidare innebar ändringarna att polisen ska kunna utreda brott som inte omfattas av presumtionsregeln om det är av särskild betydelse med hänsyn till ett allmänt intresse eller enskilt intresse. Detta innebär att rent polisiära skäl kan leda till att brott som exempelvis stöld och skadegörelse kan utredas med hänsyn till ett allmänt intresse. Dessutom kan ett brott som inneburit en allvarlig integritetskränkning eller stor ekonomisk skada för målsäganden utredas med hänsyn till ett enskilt intresse. Det kan t.ex. gälla misshandel som inte är grov och sexualbrott som inte utgör våldtäkt samt omfattande skadegörelse. Det infördes även en möjlighet att vidta tvångsvisa drogtestar av barn under 15 år.

Brottsförebyggande rådet (Brå) har i rapporten *Brott begångna av barn* (2014:20) utvärderat om ändringarna fått önskad effekt. I rapporten anför Brå bl.a. att andelen utredda ärenden ökat för de grova brotten jämfört med 2005, medan den minskat för de mindre grova brotten. Det tyder på att lagändringen haft effekt när det gäller att utreda fler allvarliga brott. Emellertid har drygt en fjärdedel av de grövsta brotten inte blivit utredda, vilket strider mot den nya lagen. Missar och okunskap tycks vara de främsta orsakerna till att ärendena inte blivit utredda i enlighet med 31 § LUL.

Straffreläggande och ungdomstjänst

De allmänna förutsättningarna för när ungdomstjänst får dömas ut regleras i 32 kap. 2 § brottsbalken.

Den som är under tjuogoett år och som begått brott får dömas till ungdomstjänst om påföljden är lämplig med hänsyn till hans eller hennes person och övriga omständigheter. Den som döms till ungdomstjänst ska åläggas att utföra oavlönat arbete och delta i annan särskilt anordnad verksamhet i lägst tjuugo och högst etthundrafemtio timmar.

Den som är över arton år får dömas till ungdomstjänst endast om det finns särskilda skäl för det.

Rätten får döma till ungdomstjänst om påföljden kan anses tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och den unges tidigare brottslighet och det inte finns skäl för att döma till ungdomsvård. I valet mellan ungdomstjänst och böter ska ungdomstjänst väljas om den påföljden inte är alltför ingripande.

Ungdomstjänst får således dömas ut endast om påföljden är lämplig med hänsyn till den unges person och övriga omständigheter. Med detta avses andra förhållanden än sådana som har med själva brottsligheten att göra. Innan en åklagare fattar beslut i åtalsfrågan för den som misstänks för att ha begått ett brott innan han eller hon fyllt 18 år ska denne i regel hämta in ett yttrande från socialnämnden. Ett sådant yttrande ska bl.a. innehålla en bedömning av om ungdomstjänst är en lämplig påföljd (11 § LUL). I samband med att det tidigare kravet på att den unge måste samtycka till ungdomstjänst slopades betonades att det var särskilt viktigt med en noggrann bedömning av om ungdomstjänst är en lämplig påföljd och att domstolen i det enskilda fallet måste göra en självständig bedömning (prop. 2014/15:25 s. 58 f.).

Bestämmelser om strafföreläggande finns främst i 48 kap. rättegångsbalken. Enligt 2 § innebär ett strafföreläggande att den misstänkte till godkännande omedelbart eller inom viss tid föreläggs ett bötesstraff efter vad åklagaren anser att brottet bör leda till. Ett strafföreläggande får enligt 4 § även avse villkorlig dom eller sådan påföljd i förening med böter, om det är uppenbart att rätten skulle döma till sådan påföljd. Detta gäller dock inte för brott som har begåtts av någon som inte har fyllt 18 år eller om det finns anledning att förena den villkorliga domen med en föreskrift om samhällstjänst. Av 5 a § framgår att ett strafföreläggande också får omfatta ett enskilt anspråk som avser betalningsskyldighet.

När det gäller den som är under 18 år finns i 2 § även en påminnelse om att det finns särskilda bestämmelser om strafföreläggande för brott som har begåtts av någon som är under 18 år. Dessa bestämmelser tas upp i 15 § LUL och innebär att strafföreläggande får utfärdas trots straffskalan för brottet när det kan antas att den unge – om åtal väckts – skulle ha dömts endast till böter. Åklagaren ska i detta sammanhang beakta de särskilda regler enligt vilka rätten kan döma till lindrigare straff än det är föreskrivet för ett brott som har begåtts av någon som inte har fyllt 18 år. Syftet med bestämmelserna är att åklagaren ska ha friare händer att på ett rationellt sätt hantera framför allt vissa gränsfall vid sådana brottstyper som stöld eller snatteri och bedrägeri eller bedrägligt beteende samt vissa brott mot frihet och frid enligt 4 kap. BrB (se prop. 1987/88:135 s. 22). Ett strafföreläggande som utfärdas med stöd av de särskilda reglerna ska delges den misstänkte vid ett personligt sammanträffande med åklagaren och, om det är möjligt, i vårdnadshavarens närvaro (1 § förordningen [1994:1763] med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare).

Som anförts är det inte möjligt att ge ett strafföreläggande avseende villkorlig dom för ett brott som har begåtts av någon som inte har fyllt 18 år. Anledningen till denna begränsning är att påföljdssystemet när det gäller yngre personer är rikt differentierat och att påföljdsvalet i det enskilda fallet därmed kan vara särskilt svårt. Att den unge får rätt påföljd har ansetts vara av yttersta vikt, och därför har man inte ansett att de fall där den unge begått ett brott för vilket straffet ligger över bötesnivå bör undandras den kvalificerade prövning som domstolsalternativet erbjuder (prop. 1996/97:8 s. 11 f.).

Tidigare utskottsbehandling

Utskottet avstyrkte flera motionsyrkanden liknande de nu aktuella i förra årets betänkande om unga lagöverträdare (bet. 2015/16:JuU23).

När det gäller den efterfrågade 24-timmarsgarantin delade utskottet motionärernas uppfattning att det är angeläget att vårdnadshavaren till unga som begår brott snabbt kontaktas. Mot bakgrund av att det redan i dag finns en skyldighet att omedelbart underrätta vårdnadshavaren i 5 § LUL var det dock enligt utskottet inte nödvändigt med något initiativ från riksdagens sida (s. 12 f.)

Utskottet ansåg att det var angeläget att handläggningstiden för ungdomsbrott är så kort som möjligt och konstaterade att det också pågick ett arbete med den inriktningen. Utskottet ansåg att detta arbete inte borde föregripas och avstyrkte därför ett yrkande om en översyn av hur tiden från anmälan till dom kunde kortas ned i fall där ungdomar är inblandade (s. 13).

Vidare konstaterade utskottet att den lagändring som innebar att brott som begåtts av barn under 15 år ska utredas i större utsträckning och mer effektivt dittills inte verkar fullt ut ha fått det genomslag som varit avsett. Utskottet utgick från att regeringen följer frågan och vidtar de åtgärder som behövs för att öka antalet brott som utreds. Något tillkännagivande från riksdagens sida var därför inte nödvändigt (s. 13).

Utskottet var slutligen inte berett att ställa sig bakom ett förslag om att utreda möjligheten för åklagare att utfärda strafföreläggande om kortare ungdomstjänst vid ringa brott (s. 18).

Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2015/16:81).

Utskottets ställningstagande

Det är, som motionärerna i motion 2016/17:3234 (M, C, L, KD) yrkande 4 också anför, angeläget att vårdnadshavaren till unga som begår brott snabbt kontaktas. I likhet med när frågan om en 24-timmarsgaranti behandlades förra året anser utskottet dock alltjämt att det mot bakgrund av att det redan i dag finns en skyldighet att omedelbart underrätta vårdnadshavaren inte är nödvändigt med något initiativ från riksdagens sida. Motionsyrkandet avstyrks således.

Utskottet anser även alltjämt att det är angeläget att handläggningstiden för ungdomsbrott är så kort som möjlig. Det är därför positivt att regeringen nyligen gett en utredare i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder som med bibehållen rättssäkerhet och kvalitet leder till en snabbare lagföring av brott och som särskilt ska fokusera på bl.a. unga. Detta arbete bör enligt utskottet inte föregripas. Utskottet avstyrker därför motionerna 2016/17:3234 (M, C, L, KD) yrkande 5 och 6 och 2016/17:3430 (L) yrkande 5.

Som framgår konstaterade utskottet förra året att den lagändring som innebar att brott som begåtts av barn under 15 år ska utredas i större utsträckning och mer effektivt dittills inte synes fullt ut ha fått det genomslag som varit avsett. Utskottet utgick från att regeringen följde frågan och vidtar

de åtgärder som behövs för att öka antalet brott som utreds. Utskottet vidhåller denna inställning och anser att något tillkännagivande från riksdagens sida inte är nödvändigt. Motionerna 2016/17:3234 (M, C, L, KD) yrkande 7 och 2016/17:3430 yrkandena 1--3 avstyrks därför.

Slutligen är utskottet i likhet med förra året inte berett att ställa sig bakom det förslag om att utreda möjligheten för åklagare att utfärda strafföreläggande om kortare ungdomstjänst vid ringa brott som framförs i motionerna 2016/17:3234 (M, C, L, KD) yrkande 9 och 2016/17:3430 (L) yrkande 4. Dessa yrkanden avstyrks således.

Straffmätning m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om straffmätning för lagöverträdare mellan 18 år och 21 år och tillkännager detta för regeringen.

Riksdagen avslår motionsyrkanden om straffmätning för lagöverträdare under 18 år och om en sänkt straffmyndighetsålder.

Jämför reservationerna 10 (S, MP, V), 11 (SD) och 12 (SD) och särskilda yttrandet 1 (SD).

Motionerna

I motionerna 2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 11, 2016/17:3388 av Anna Kinberg Batra m.fl. (M) yrkande 29 och 2016/17:3430 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 13 begärs en översyn av den s.k. ungdomsrabatten för gärningsmän som fyllt 18 år men inte 21 år i syfte att minska eller slopa denna. En liknande begäran framförs i motion 2016/17:393 av Patrick Reslow (M) där motionären efterfrågar en reform av brottsbalkens bestämmelser om straffmätning och val av påföljd för personer som fyllt 18 år. Enligt motionären bör den som är myndig ta fullt ansvar för sina handlingar.

Även i motion 2016/17:2303 av Kent Ekeröth och Adam Martinen (båda SD) yrkande 3 (i denna del) begärs ett tillkännagivande om att ta bort straffrabatter. Motionärerna anför att de regler som innebär att särskild hänsyn tas till att en person är över 18 år, men under 21 år bör tas bort.

I samma motionsyrkande anför motionärerna även att det vid grova våldsbrott eller sexualbrott, speciellt om de är av hänsynslös karaktär, som utförs av personer under 18 år men över 15 år ska prövas om gärningsmannen ska dömas som vuxen. Döms gärningsmannen som vuxen ska straffskalan tillämpas fullt ut utan straffrabatt. Enligt motionärerna bör vidare straffmyndighetsåldern sänkas till 13 år.

Även i motionerna 2016/17:865 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 31 och motion 2016/17:2003 av Staffan Danielsson (C) begärs strängare straff för unga brottslingar.

Bakgrund

Gällande rätt

För ett brott som någon begått innan han eller hon fyllt 15 år får enligt 1 kap. 6 § brottsbalken inte dömas till någon påföljd.

Om någon har begått ett brott innan han eller hon fyllt 21 år ska hans eller hennes ungdom beaktas särskilt vid straffmätningen (29 kap. 7 § brottsbalken). Enligt Högsta domstolen bör straffnedsättningen normalt bli större för den som när brottet begicks var väsentligt yngre än 21 år än för den som nästan uppnått den åldern, och att det i princip bör bli fråga om allt större straffnedsättning ju yngre lagöverträdaren är.

För ett brott som någon begått innan han eller hon fyllt 18 år får dömas till fängelse endast om det finns synnerliga skäl (30 kap. 5 § första stycket brottsbalken). Vidare ska rätten, om den finner att påföljden bör bestämmas till fängelse, i stället bestämma påföljden till sluten ungdomsvård under viss tid. Detta gäller dock inte om det, med hänsyn till den tilltalades ålder vid lagföringen eller andra omständigheter, finns särskilda skäl emot det (32 kap. 5 § brottsbalken).

För ett brott som någon begått efter det att han eller hon fyllt 18 år men innan han eller hon fyllt 21 år får rätten döma till fängelse endast om det med hänsyn till gärningens straffvärde eller annars finns särskilda skäl (30 kap. 5 § andra stycket brottsbalken).

Påföljdsutredningen

Påföljdsutredningen skulle enligt sitt uppdrag bl.a. ta ställning till om lagöverträdare som har fyllt 18 år men inte 21 år ska behandlas som vuxna lagöverträdare vid straffmätning och påföljdsval eller i något av dessa avseenden. Utredningen skulle även analysera på vilket sätt ungdom bör beaktas vid straffmätningen i de fall straffet ska sättas ned. Utredningen skulle även se över var och en av påföljderna sluten ungdomsvård, ungdomsvård och ungdomstjänst i fråga om påföljdens ställning, huvudmannskapet för påföljden, valet av påföljden, dess innehåll och utformning i övrigt samt uppföljning och reaktion vid återfall i brott eller annan misskötsamhet. Vidare skulle utredningen även lämna förslag till en slopad eller mer begränsad användning av dagsböter för lagöverträdare i åldersgruppen 15–17 år.

I betänkandet Nya påföljder (SOU 2012:34) föreslog utredningen att påföljdsvalet för ungdomar i åldern 18–20 år i princip ska göras som för vuxna. Utredningen föreslog att det inte ska förutsättas särskilda skäl för att döma lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år till fängelse oavsett om fängelsestraffet är villkorligt eller ovillkorligt. De särskilda ungdomspåföljderna ungdomsvård, ungdomstjänst och sluten ungdomsvård ska vara förbehållna personer som inte fyllt 18 år vid tidpunkten för brottet. Den som begått brott efter att ha fyllt 18 år men inte 21 år ska dock kunna dömas till ungdomsvård om det finns särskilda skäl. Om straffvärdet är sådant att brottet kan leda till fängelse och gärningsmannen är under 21 år ska hans

eller hennes ungdom även fortsättningsvis beaktas vid straffmätningen. Vid brott vars straffvärde endast motiverar ett bötesstraff ska dock inte gärningsmannens ungdom beaktas särskilt vid straffmätningen, om han eller hon fyllt 18 år vid tidpunkten för brottet (SOU 2012:34, band 1 s. 41).

Vissa delar av Påföljdsutredningens förslag behandlades i proposition 2014/15:25 Tydligare reaktioner på ungas brottslighet under våren 2015. Som framgår av följande avsnitt har regeringen i december 2016 gett en utredare i uppdrag att överväga och komplettera de bedömningar och förslag som lämnats av Påföljdsutredningen om påföljdsinslag för unga lagöverträdare (dnr Ju2016/09219/LP). I uppdraget ingår att överväga behovet av att införa nya påföljder för unga.

Enligt information från Justitiedepartementet bereds Påföljdsutredningens förslag i övriga frågor inom Regeringskansliet. Bland annat gäller det frågan om lagöverträdare som har fyllt 18 år men inte 21 år ska behandlas som vuxna lagöverträdare vid straffmätning och påföljdsval. Från departementets sida har man uppgett att regeringen kommer att se över den obligatoriska straffnedsättningen för unga myndiga gärningsmän. Den närmare omfattningen och inriktningen av uppdraget kommer att övervägas under den fortsatta beredningen.

Enligt uppgifter i media har statsministern den 5 april 2017 uppgett att en utredning ska tillsättas för att se över denna fråga, bl.a. i syfte att lagöverträdarens ungdom inte ska beaktas vid återfall i grov brottslighet.

Tidigare utskottsbehandling

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden om att straffrabatten för gärningsmän mellan 15–18 år respektive 18–20 år ska tas bort eller minskas, senast förra året i ett betänkande om unga lagöverträdare (bet. 2015/16:JuU23 s. 13 f.). Utskottet hänvisade till att frågan har behandlats av Påföljdsutredningen och vidhöll sin tidigare uppfattning att beredningen av denna inte borde föregripas. De aktuella motionerna avstyrktes därför.

I samma betänkande vidhöll utskottet sin tidigare inställning att den nuvarande straffmyndighetsåldern på 15 år är väl avvägd, och utskottet avstyrkte motionsyrkanden om att denna borde sänkas.

Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att ungdomar som begår brott måste mötas av raka och konsekventa reaktioner och att det är viktigt att åtgärderna är tydliga för att förhindra att ungdomar fastnar i kriminalitet. Den gällande ordningen innebär att om någon har begått ett brott innan han eller hon fyllt 21 år så ska hans eller hennes ungdom beaktas särskilt vid straffmätningen. Straffnedsättningen blir större ju yngre personen var när brottet begicks.

När det gäller personer som ännu inte fyllt 18 år – och som således är omyndiga – kan utskottet fortfarande inte ställa sig bakom ett motionsyrkande

om att dessa i vissa fall ska kunna dömas som vuxna, dvs. som om de hade fyllt 21 år. Utskottet avstyrker därför motion 2016/17:2303 (SD) yrkande 3 (i denna del).

Däremot anser utskottet att det finns anledning att överväga i vilken utsträckning gärningsmannens ungdom ska beaktas särskilt vid straffmätningen, om denne fyllt 18 år vid tidpunkten för brottet. Den som är 18 år är myndig och har i princip samma rättigheter och skyldigheter som alla andra medborgare i Sverige. En utgångspunkt bör enligt utskottet vara att en myndig person ska ta ansvar för sina handlingar.

Dessutom är det i dag så att gärningsmannens ungdom ska beaktas särskilt även i de fall han eller hon hunnit återfalla i brott flera gånger. Det kan enligt utskottet ifrågasättas om detta är en rimlig ordning.

Mot denna bakgrund anser utskottet att det finns anledning att se över bestämmelsen om att gärningsmannens ungdom ska beaktas särskilt när det gäller personer som fyllt 18 år men inte 21 år vid tidpunkten för brottet. Utskottet föreslår därför att riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att se över straffmätningen för lagöverträdare mellan 18 år och 21 år och tillkännager detta för regeringen. Utskottet föreslår därmed att riksdagen bifaller motionerna 2016/17:3234 (M, C, L, KD) yrkande 11 och 2016/17:3430 (L) yrkande 13 och delvis bifaller motionerna 2016/17:393 (M), 2016/17:865 (C) yrkande 31, 2016/17:2003 (C), 2016/17:2303 (SD) yrkande 3 (i denna del) och 2016/17:3388 (M) yrkande 29.

Slutligen vidhåller utskottet sin inställning att den nuvarande straffmyndighetsåldern är väl avvägd. Motion 2016/17:2303 (SD) yrkande 3 (i denna del) avstyrks.

Påföljder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att införa fler olika former av påföljder för unga och tillkännager detta för regeringen.

Riksdagen avslår motionsyrkanden om påföljder vid brott mot s.k. blåljuspersonal, uppföljning av en reform av slutna ungdomsvård och återfallsförebyggande insatser.

Jämför reservationerna 13 (S, MP, V), 14 (M, C) och 15 (M, C, L, KD).

Motionerna

I motionerna 2016/17:1534 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 7, 2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 8 och 2016/17:3430 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 12 efterfrågar motionärerna fler och mer lämpliga påföljder för unga. Enligt motionärerna bör bl.a.

Påföljdsutredningens förslag till nya ungdomspåföljder – kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning – införs. Vidare bör elektronisk övervakning i ökad omfattning användas för personer i åldrarna 15–17 år. Slutligen begär motionärerna också att regeringen ska återkomma med ett förslag om helgavskiljning¹ i enlighet med ett tidigare tillkännagivande från riksdagen. Att unga ska kunna dömas till helgavskiljning föreslås även i motion 2016/17:568 av Helena Bouveng (M).

Unga mellan 15 år och 17 år som begår brott mot poliser och räddningstjänstpersonal bör enligt motionärerna i motionerna 2016/17:865 av Annie Löf m.fl. (C) yrkande 30 och 2016/17:3388 av Anna Kinberg Batra m.fl. (M) yrkande 16 kunna dömas till ungdomstjänst och i denna kunna utföra lämpliga uppgifter inom ramen för räddningstjänstens och polisens verksamhet. Ett liknande yrkande framförs i motion 2016/17:507 av Jesper Skalberg Karlsson (M), i vilken motionären vill att unga lagöverträdare som angräpat blåljuspersonal ska kunna dömas till samhällstjänst i dessa verksamheter.

I motion. 2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 10 efterfrågas att den reform som genomfördes 2011 i syfte att förbättra verkställigheten av slutna ungdomsvård och öka möjligheterna till en successiv utslussning från ungdomshem till ett liv i frihet under kontrollerade former följs upp och vid behov reformeras. Dessutom bör det utredas om eftervården för de ungdomar som har dömts till slutna ungdomsvård i dag är tillräcklig.

I motion 2016/17:3163 av Robert Halef (KD) efterfrågas en förbättrad utslussning och anpassning till samhället efter det att den unge avtjänat sitt straff. Det behövs en mer långsiktig plan med olika samordnade insatser från bl.a. kommunala myndigheter, socialtjänsten, Arbetsförmedlingen och skolan, samtidigt som det behövs starkare polisiära insatser.

Bakgrund

Gällande rätt m.m.

De särskilda påföljder för unga som finns i dag är ungdomsvård, ungdomstjänst och slutna ungdomsvård. Dessa regleras främst i 32 kap. brottsbalken.

Ungdomsvård

Enligt 1 § får den som är under 21 år och som begått brott dömas till ungdomsvård om han eller hon har ett särskilt behov av vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och sådan vård eller åtgärd kan beredas den

¹ Helgavskiljning skulle t.ex. kunna innebära att en ung lagöverträdare kan avskiljas från sin hemmiljö under helger och kortare perioder för att delta i t.ex. påverkans- och attitydprogram, praktik eller organiserad fritidsverksamhet.

unge. Vården och åtgärderna ska syfta till att motverka att den unge utvecklas ogynnsamt.

Ungdomsvård får dömas ut endast om socialtjänstens planerade åtgärder, i förekommande fall i förening med ungdomstjänst eller böter, kan anses tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och art samt den unges tidigare brottslighet.

Om åtgärderna ska vidtas med stöd av socialtjänstlagen så ska rätten meddela föreskrift om att den unge ska följa det ungdomskontrakt som upprättats av socialnämnden. Innehållet i kontraktet ska framgå av domen. I de fall åtgärderna i stället vidtas med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, ska den vårdplan som upprättats av socialnämnden bifogas domen.

Det finns även möjlighet för rätten att besluta att den unge ska biträda den skadelidande med visst arbete, som syftar till att avhjälpa eller begränsa den skada brottet orsakat eller som annars i belysning av brottets och skadans art framstår som lämpligt. En förutsättning är dock att den skadelidande samtycker till detta.

Ungdomstjänst

Som anförts tidigare får den som är under 21 år och som begått brott dömas till ungdomstjänst om påföljden är lämplig med hänsyn till hans eller hennes person och övriga omständigheter (32 kap. 2 § brottsbalken). Den som döms till ungdomstjänst är skyldig att utföra oavlönat arbete och delta i annan särskilt anordnad verksamhet i lägst 20 och högst 150 timmar.

Den som är över 18 år får dock dömas till ungdomstjänst endast om det finns särskilda skäl för det.

En förutsättning för att rätten ska få döma någon till ungdomstjänst är vidare att påföljden kan anses vara tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och den unges tidigare brottslighet, samt att det inte finns skäl för att döma till ungdomsvård.

Om det behövs med hänsyn till brottslighetens straffvärde eller art eller den unges tidigare brottslighet får rätten enligt 3 § förena ungdomsvården med ungdomstjänst eller dagsböter.

Det är socialnämnden som ska bestämma det närmare innehållet i en utdömd ungdomstjänst i en arbetsplan och utse en handledare för den unge. Socialnämnden ska även kontrollera att arbetsplanen följs (5 kap. 1 b § socialtjänstlagen [2001:453]). Ungdomstjänsten ska verkställas så snart det är möjligt och ska bestå av oavlönat arbete och annan särskilt anordnad verksamhet (prop. 2014/15:25 s. 22).

I förarbetena (prop. 2005/06:165 s. 67) anförts att det är lämpligt att det i ungdomstjänsten ingår moment som innebär att socialtjänsten klaggör villkoren för ungdomstjänsten för den unge samt ger honom eller henne möjlighet att reflektera över sin livssituation och diskutera det brott han eller hon begått. Därutöver kan ungdomstjänsten innefatta ett avslutande samtal mellan socialtjänstens representant och den unge och, om möjligt, den unges

vårdnadshavare och någon från arbetsplatsen. På så vis kan den unge ges en återkoppling om hur ungdomstjänsten fungerat.

Ungdomstjänsten ska bestå av meningsfulla arbetsuppgifter. Det är viktigt att arbetet inte uppfattas enbart som en bestraffning. Frågan om vilka arbetsplatser som kan bli aktuella beror till stor del på de lokala förhållandena. Det kan t.ex. röra sig om kommunal verksamhet och olika ideella föreningar, trossamfund och andra liknande verksamheter, som inte har kommersiellt syfte. Även statlig verksamhet kan komma i fråga. Om det uppstår svårigheter att hitta lämpliga arbetsplatser finns också den möjligheten att kommunen i egen regi anordnar lämpligt arbete.

När Brottsförebyggande rådet 2011 gjorde en utvärdering av 2007 års påföljdsreform om ungdomsvård och ungdomstjänst (Rapport 2011:10) visade det sig att vanliga arbetsuppgifter bland ungdomar som gör sin ungdomstjänst inom offentlig sektor eller inom en ideell verksamhet är vaktmästarsysslor, fastighetsskötsel och parkarbete. De som arbetar för en ideell verksamhet får ofta hjälpa till i en butik eller hjälpa till i någon idrottsverksamhet. Bland dem som gör sin ungdomstjänst inom ett privat företag är arbete i kök, kafé eller restaurang den vanligaste arbetsuppgiften. I vissa kommuner är köksarbete på hamburgerkedjor vanligt.

Sluten ungdomsvård

I de fall rätten finner att påföljden för den som begått ett brott innan han eller hon fyllt 18 år bör bestämmas till fängelse, ska den enligt 32 kap. 5 § brottsbalken i stället bestämma påföljden till sluten ungdomsvård under viss tid, lägst 14 dagar och högst 4 år. Detta gäller dock inte om det, med hänsyn till den tilltalades ålder vid lagföringen eller annan omständighet, finns särskilda skäl däremot.

Bestämmelser om verkställighet finns i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård. Där framgår det bl.a. att den dömda ska ges nödvändig vård och behandling och ges tillfälle till utbildning, aktiviteter, förströelse, fysisk träning och vistelse utomhus (12 §). Han eller hon får hindras att lämna det särskilda ungdomshemmet och även i övrigt underkastas den begränsning av rörelsefriheten som är nödvändig för att verkställigheten ska kunna genomföras (13 §). Vidare föreskrivs att verkställigheten alltid ska inledas på en låsbar enhet, men den dömda ska så snart förhållandena medger det ges möjlighet till vistelse under öppnare former (14 §).

Enligt 1 § ska verkställigheten av sluten ungdomsvård ske vid sådana särskilda ungdomshem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Det är Statens institutionsstyrelse (Sis) som ansvarar för verkställigheten (3 § lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård). Den ska planläggas och genomföras efter samråd med socialnämnden i den dömdes hemort. En individuellt utformad verkställighetsplan ska också upprättas för den dömda.

Utslussning

Den 1 augusti 2011 trädde nya bestämmelser i kraft i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård som gett Sis en större och delvis annorlunda roll vid utslussning av unga som dömts till sluten ungdomsvård (prop. 2010/11:107, bet. 2010/11:JuU25). Bestämmelserna syftar till att förbättra verkställigheten och öka möjligheterna till successiv utslussning under kontrollerade former

Under den senare delen av verkställigheten ska den dömde genom konkreta åtgärder förberedas för ett liv i frihet (18 a §). Bestämmelsen tydliggör att Sis under den senare delen av verkställigheten genom konkreta åtgärder ska förbereda den dömde för ett liv i frihet. Behov av konkreta åtgärder varierar utifrån strafftiden samt de personliga och sociala förhållandena. En bedömning ska göras i varje enskilt fall av den dömdes behov av åtgärder under utslussningen. I normalfallet bör det dock innebära att någon form av kvalificerad insats görs utanför det särskilda ungdomshemmet under utslussningen. Förberedelserna kan avse olika områden, t.ex. utbildning, praktik, boende eller fritidsaktiviteter.

Genom en lagändring som trädde i kraft den 1 juli 2015 tydliggjordes socialnämndens ansvar för att tillgodose det särskilda behov och stöd som unga kan ha efter att ha verkställt sluten ungdomsvård (prop. 2014/15:25, bet. 2014/15:JuU9, rskr. 2014/15:102).

Påföljdsutredningen

I betänkandet Nya påföljder (SOU 2012:34) föreslog Påföljdsutredningen att en ny ungdomspåföljd kallad *kontaktskyldighet för unga* införs. Innehållet i påföljden ska så långt möjligt fyllas med vad som i dag kan ingå i åtgärden särskilt kvalificerad kontaktperson enligt socialtjänstlagstiftningen. Socialnämnden i den unges hemort ska vara huvudman för påföljden. Kontaktskyldighet för unga ska väljas som påföljd i de fall brottets allvar och den unges tidigare brottslighet motiverar en mer ingripande påföljd än låga böter eller ett varningsstraff men det inte finns förutsättningar för vare sig ungdomsvård eller ungdomstjänst.

I betänkandet finns vidare ett förslag om att införa en ny ungdomspåföljd kallad *ungdomsövervakning*. Påföljden ska tillämpas i de situationer där vare sig ungdomsvård, ungdomstjänst eller kontaktskyldighet för unga är en tillräckligt ingripande straffrättslig reaktion. När någon dömts till ungdomsövervakning ska det göras en individuell utformad verkställighetsplan, baserad på en omfattande och allsidig kartläggning och utredning av den unges förhållanden. Verkställighetsplanen ska kunna reglera frågor om den unges boende, skolgång, sysselsättning och fritid, missbruksbehandling, annan vård och behandling eller andra motsvarande åtgärder som syftar till att den unge ska avhålla sig från brott och annars utvecklas gynnsamt. Verkställighetsplanen ska dessutom innehålla tvingande beslut om skyldighet för den unge att hålla kontakt med en särskilt förordnad

koordinator samt vissa rörelseinskränkningar. Dessa inskränkningar i rörelsefriheten ska bestå av antingen förbud att lämna bostaden under helgkvällar och helgnätter eller andra rörelseinskränkningar som kan antas verka brottsförebyggande, t.ex. förbud att vistas på vissa platser eller inom vissa områden. Det ska vara möjligt att kontrollera att dessa inskränkningar respekteras bl.a. med hjälp av elektroniska hjälpmedel.

När det gäller utslussning från sluten ungdomsvård konstaterade Påföljdsutredningen att socialtjänsten deltar i mycket stor utsträckning i denna (s. 580). Enligt utredningen bör en ännu mer strukturerad utslussning från sluten ungdomsvård kunna leda till att socialtjänsten involveras än mer i slutet av verkställigheten och kan erbjuda vård och stöd till den unge om det finns behov av det. Sluten ungdomsvård utgör dock inte någon vårdform enligt socialtjänstlagen utan en straffrättslig påföljd och beslutas helt utan socialtjänstens direkta medverkan. Det är därför inte säkert att socialtjänsten har aktuella kunskaper om den unge eller någon kontakt med denne och dennes familj. Samtidigt finns det i praktiken alltid anledning för socialtjänsten att uppmärksamma den unge och dennes situation och möjliga behov i samband med att verkställigheten upphör. Att socialtjänsten är delaktig i uppemot 80 procent av verkställigheterna är därför enligt utredningen inte tillräckligt. Att socialnämnden i alla fall har ansvar för barn och ungdom som verkställt sluten ungdomsvård bör enligt utredningen därför tydliggöras genom ett tillägg i 5 kap. 1 § socialtjänstlagen.

Uppdrag att komplettera Påföljdsutredningens förslag

Regeringen gav i december 2016 en utredare i uppdrag att överväga och komplettera de bedömningar och förslag som lämnats av Påföljdsutredningen om påföljdsinslag för unga lagöverträdare (dnr Ju2016/09219/LP). I uppdraget ingår att överväga behovet av att införa nya påföljder för unga. I uppdraget ingår vidare att ta ställning till de förslag om sådana påföljder som Påföljdsutredningen lämnat och vid behov komplettera dessa. Syftet ska vara att åstadkomma tydliga och konsekventa ungdomspåföljder som kan bidra till att hindra återfall i brott. Utifrån övervägandena ska utredaren lämna de författningsförslag som bedöms vara nödvändiga. Uppdraget ska redovisas senast den 15 juni 2017.

Tidigare utskottsbehandling

Vid behandlingen av proposition 2014/15:25 Tydligare reaktioner på ungas brottslighet (bet. 2014/15:JuU9) våren 2015 behandlade och biföll utskottet ett motionsyrkande om att införa en ny påföljd för unga – helgavskiljning med fotboja. Riksdagen följde utskottets förslag och gav regeringen till känna att se över hur ungdomspåföljden helgavskiljning med fotboja kan utformas och återkomma med ett sådant förslag till riksdagen (rskr. 2014/15:102).

Vid fjolårets behandling av motioner om unga lagöverträdare hänvisade utskottet till vad man tidigare anfört och fann inte skäl att på nytt föreslå

riksdagen att ta ett initiativ i denna fråga. Den aktuella motionen avstyrktes därför (bet. 2015/16:JuU23 s. 13 f.).

I sammanhanget kan nämnas att det aktuella tillkännagivandet tas upp i direktiven till uppdraget att komplettera Påföljdsutredningens förslag som nämns ovan.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att det bör införas möjligheter att döma ut fler olika typer av påföljder för unga lagöverträdare. Som framgått tillkännagav riksdagen redan under riksdagsåret 2014/15 för regeringen att den bör se över hur unga under 18 år ska kunna dömas till helgavskiljning med elektronisk fotboja. Andra påföljder som bör övervägas är omplacering, kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning. De två senare föreslås även av Påföljdsutredningen.

Dessa påföljder syftar till att fylla det glapp som i dag finns när det gäller att finna lämplig påföljd för unga lagöverträdare. Det handlar dels om när den unge är ovillig att delta i ungdomstjänst eller ungdomsvård eller om vårdbehov saknas, dels om de fall då ungdomstjänst inte skulle vara tillräckligt ingripande samtidigt som det inte finns tillräckliga skäl för slutna ungdomsvård. Kontaktskyldighet för unga ska motsvara vad som i dag kan ingå i åtgärden särskilt kvalificerad kontaktperson enligt socialtjänstlagstiftningen. Ungdomsövervakning ska innefatta tydliga inskränkningar i den unges rörelsefrihet, utan att det innebär institutionsvistelse. Utredningens förslag är bra och bör genomföras.

Utskottet anser också att elektronisk övervakning bör användas i ökad utsträckning för personer i åldersgruppen 15–17 år. Detta skapar möjlighet för dem att leva ett skötsamt liv, samtidigt som frihetsberövande kan undvikas. Frihetsberövande leder till ökad risk att den unge får en brottslig identitet.

Det bör även införas en möjlighet att döma ungdomar i åldersgruppen 15–17 år till kontaktskyldighet liknande den med kvalificerad kontaktperson som finns för personer under 15 år och skyddstillsyn för vuxna.

Det är positivt att regeringen nu har gett en utredare i uppdrag att överväga och komplettera de bedömningar och förslag som lämnats av Påföljdsutredningen om påföljdsinslag för unga lagöverträdare. I uppdraget ingår att överväga behovet av att införa nya påföljder för unga och att ta ställning till de förslag om sådana påföljder som Påföljdsutredningen lämnat och vid behov komplettera dessa.

Enligt utskottet är det emellertid viktigt att detta arbete leder fram till konkreta åtgärder i enlighet med vad som här anförts. Utskottet föreslår därför att regeringen tillkännager detta för regeringen. Därmed tillstyrker utskottet 2016/17:568 (M), 2016/17:1534 (KD) yrkande 7, 2016/17:3234 (M, C, L, KD) yrkande 8 och 2016/17:3430 (L) yrkande 12.

När det gäller det närmare innehållet i en ungdomstjänst anser utskottet att den gällande ordningen skapar goda förutsättningar för att hitta lämpliga arbetsplatser för den unge. Det finns inget i dessa bestämmelser som hindrar att den dömd, om detta i det enskilda fallet bedöms lämpligt och de lokala förhållandena gör det möjligt att ordna en sådan plats, utför uppgifter inom t.ex. räddningstjänsten. Utskottet anser således inte att det finns anledning för riksdagen att ta några initiativ med anledning av motionärernas önskemål om att den unge inom ramen för ungdomstjänsten ska kunna utföra lämpliga uppgifter inom ramen för räddningstjänstens och polisens verksamhet. Motionerna 2016/17:507 (M), 2016/17:865 (C) yrkande 30 och 2016/17:3388 (M) yrkande 16 avstyrks.

Som framgått genomfördes 2011 en reform avseende den slutna ungdomsvården i syfte att förbättra verkställigheten och öka möjligheterna till successiv utslussning under kontrollerade former. Ytterligare en ändring gjordes 2015, då socialnämndens ansvar för att tillgodose det särskilda behov och stöd som unga kan ha efter att ha verkställt slutna ungdomsvård tydliggjordes. Utskottet finner inte skäl för riksdagen att ta initiativ till en utvärdering av dessa åtgärder eller till ytterligare förändringar. Motion 2016/17:3234 (M, C, L, KD) yrkande 10 avstyrks.

När det gäller det stöd till unga kriminella som avtjänat sitt straff som efterfrågas i motion 2016/17:3163 (KD) delar utskottet motionärens uppfattning att det behövs en långsiktig plan med olika samordnade insatser från kommunala myndigheter, socialtjänsten, Arbetsförmedlingen, skolan och ett nära samarbete med närstående. Som framgått ovan har regeringen nyligen överlämnat en skrivelse till riksdagen med ett nationellt brottsförebyggande program som tar upp ett flertal av de åtgärder som motionären efterfrågar. Mot denna bakgrund anser utskottet att det inte finns anledning för riksdagen att ta något initiativ i dessa frågor, och utskottet avstyrker motionen.

Reservationer

1. Ungdomars förtroende för polisen, punkt 1 (M, C, L, KD)

av Beatrice Ask (M), Krister Hammarbergh (M), Johan Hedin (C), Anders Hansson (M), Roger Haddad (L), Andreas Carlson (KD) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2016/17:1535 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 11 och

2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 1.

Ställningstagande

För att öka vissa ungdomsgruppers förtroende för polisen och samhället i stort behöver man vidta ett flertal åtgärder. På många håll finns det t.ex. en attityd hos ungdomar att man inte ska anmäla brott till polisen, vilket visar att det finns arbete kvar att göra för att öka ungas förtroende för polisen. En viktig del i detta arbete är att ungdomar förstår rättssystemet. Att informera i skolor om polisens arbete är därför, och bör vara, en viktig del i polisens uppgifter. Ungdomarna bör således redan i grundskolan komma i kontakt med polisen, samtidigt som man behöver betona kunskaper om lag och rätt i undervisningen.

För att öka ungdomars förtroende behövs enligt vår mening en lokalt förankrad polis som samarbetar med andra aktörer i samhället för att förebygga brott. Det kan handla om att en särskild polis är knuten till en specifik skola, och att områdespoliser tillsätts för att genom relationsbyggande arbete förebygga social oro och problem som gängkriminalitet. Det är också viktigt att uppmuntra ungdomar att anmäla brott till polisen.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser vad vi här anfört.

2. Sociala insatsgrupper m.m., punkt 2 (S, MP, V)

av Annika Hirvonen Falk (MP), Helene Petersson i Stockaryd (S), Elin Lundgren (S), Susanne Eberstein (S), Petter Löberg (S), Linda Snecker (V), Lawen Redar (S) och Sultan Kayhan (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2016/17:341 av Andreas Norlén och Finn Bengtsson (båda M),

2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 2 och

2016/17:3430 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkandena 9 och 10.

Ställningstagande

Vi vidhåller de uttalanden som utskottet gjorde förra året om att det arbete som bedrivs inom ramen för de sociala insatsgrupperna är värdefullt, och vi är också positivt inställda till en ökad användning av sociala insatsgrupper. Vi delar motionärernas uppfattning att det är viktigt att samtliga relevanta aktörer deltar i arbetet kring ungdomar med kriminell problematik. Det kan handla om att stärka det sociala nätverket kring den unge, särskilt stöd i skolarbetet, särskild yrkesträning, arbete och fritidssysselsättning. En av fördelarna med detta arbetssätt är att de konkreta insatserna kan anpassas till den unges behov, vilket skapar bättre förutsättningar för att den unge ska lyckas bryta sin kriminella bana.

Som framgår har Socialstyrelsen ett pågående uppdrag att låta utvärdera såväl resultatet för de ungdomar som varit föremål för arbetet i en social insatsgrupp som hur själva samverkansformen fungerar. Detta arbete, som ska slutredovisas senast den 30 september 2017, bör enligt vår mening inte föregripas. De aktuella motionsyrkandena bör därför avstyrkas. Vi noterar även att Socialstyrelsens redovisning visar att målgruppen för de sociala insatsgrupperna på många håll, i enlighet med motionärernas önskemål, utvidgats till att inkludera ungdomar som är yngre än 15 år.

3. Förebyggande projekt med polis och räddningstjänst, punkt 3 (C)

av Johan Hedin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:865 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 29.

Ställningstagande

I vissa områden har problemen med unga lagöverträdare växt de senaste åren. Bilar sätts i brand, och räddningstjänst och ambulans kan inte längre tryggt hjälpa människor utan att utsätta sig själva för fara. För att motverka detta krävs flera åtgärder. Ett sätt att motverka denna farliga utveckling är att se till att det skapas fler förebyggande projekt där polis och räddningstjänst finns närvarande i unga människors liv. På så sätt kan man både skapa personliga kontakter och skapa medvetenhet om blåljuspersonalens uppdrag.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser det anförda.

4. Förebyggande av narkotikabrottslighet bland unga, punkt 4 (M, C, L, KD)

av Beatrice Ask (M), Krister Hammarbergh (M), Johan Hedin (C), Anders Hansson (M), Roger Haddad (L), Andreas Carlson (KD) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 3.

Ställningstagande

Vi anser att det är viktigt att samhället reagerar när unga är på väg i en negativ riktning, inte minst när det gäller att förebygga narkotikabrottslighet. Ju tidigare samhället reagerar, desto större är möjligheterna att bryta utvecklingen. Enligt vår mening finns det ett flertal åtgärder som bör vidtas. Möjligheten att drogtesta tidigt, och att polisen har goda möjligheter att utreda brott, också när misstänkta är under 15 år, är viktiga instrument i polisens arbete med unga lagöverträdare. En bättre fungerande samverkan i kommunerna och tillgång till socialsekreterare, fältassistenter och andra kommunala tjänstemän även utanför kontorstid skulle också stärka det brottsförebyggande arbetet mot narkotikabrottslighet bland unga.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser vad vi här anför.

5. 24-timmarsgaranti, punkt 5 (M, C, L, KD)

av Beatrice Ask (M), Krister Hammarbergh (M), Johan Hedin (C), Anders Hansson (M), Roger Haddad (L), Andreas Carlson (KD) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 4.

Ställningstagande

En snabb reaktion från samhällets sida när unga misstänks för brott är en viktig del i arbetet med att hindra den unge från att fortsätta på en kriminell bana. Det finns visserligen redan i dag regler om att vårdnadshavaren till den som är under 18 år och skäligen misstänkt för något brott omedelbart ska underrättas samt kallas till förhör som hålls med den unge. Vi anser dock att mer behöver göras och att regeringen därför bör överväga att införa en 24-timmarsgaranti som innebär att socialtjänsten, eventuellt och om det är lämpligt tillsammans med polisen, ska kontakta den unges vårdnadshavare inom 24 timmar efter det att den unge har gripits för brott.

6. Snabbare lagföring, punkt 6 (M, C, L, KD)

av Beatrice Ask (M), Krister Hammarbergh (M), Johan Hedin (C), Anders Hansson (M), Roger Haddad (L), Andreas Carlson (KD) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkandena 5 och 6 samt
2016/17:3430 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 5.

Ställningstagande

Tiden från anmälan till dom i ärenden där ungdomar är inblandade behöver bli kortare. För att unga misstänkta, tilltalade eller dömda ska uppleva att samhället reagerar är det viktigt att reaktionen kommer så fort som möjligt. För den unge uppfattas ofta tiden för handläggning som obegripligt lång. Beslut om påföljder och/eller behandling kommer dessutom ofta sent. Det är därför bra att regeringen nu gett en utredare i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder som med bibehållen rättssäkerhet och kvalitet leder till en snabbare lagföring av brott och som då särskilt ska fokusera på bl.a. unga lagöverträdare. Som framgår ska utredaren även föreslå hur en ordning med jourdomstolar kan utformas och överväga om en sådan bör inrättas. Det är dock enligt vår mening viktigt att arbetet för en snabbare lagföring av brott bedrivs skyndsamt och leder fram till konkreta åtgärder.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser vad vi här anfört.

7. Översyn av bestämmelserna om utredning av brott av personer under 15 år, punkt 7 (M, C, L, KD)

av Beatrice Ask (M), Krister Hammarbergh (M), Johan Hedin (C), Anders Hansson (M), Roger Haddad (L), Andreas Carlson (KD) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 7.

Ställningstagande

Brottsförebyggande rådet (Brå) har som framgår av en rapport utvärderat de ändringar i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare som innebar att brott som begåtts av barn under 15 år ska utredas i större utsträckning och mer effektivt. Brå anför att lagreformen inte har lett till att en större andel av de brottsmisstänkta under 15 år utreds av polisen. Däremot utreds de grövre brotten oftare, men inte alltid. Detta är inte rimligt.

Drygt en fjärdedel av de grövsta brotten har inte blivit utredda, vilket strider mot den nya lagen. Missar och okunskap tycks vara de främsta orsakerna till att ärendena inte utreds, enligt utvärderingen. Andelen utredningar som har initierats av socialtjänsten halverades mellan 2005 och 2012, tväremot lagstiftarens intentioner. Polisen uppger i utvärderingen att de har fått bra information om lagändringarna och att de haft möjlighet att diskutera

innebörden och det praktiska arbetet som de medfört. Socialsekreterare har dock inte fått tillräcklig information om lagändringarna och konsekvenserna för deras arbete med brottsmisstänkta barn. Utvärderingen pekar på en del förbättringsmöjligheter.

Vi anser därför att regeringen bör se över om det är några ytterligare åtgärder som krävs för att uppfylla syftet med 2010 års lagändring, dvs. att brott som begås av barn under 15 år ska utredas i större utsträckning och mer effektivt än i dag.

8. Utvidgning av bestämmelserna om utredning av brott av personer under 15 år, punkt 8 (L)

av Roger Haddad (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:3430 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkandena 1–3.

Ställningstagande

Enligt en s.k. presumptionsregel ska polisen alltid inleda en utredning när barn under 15 år misstänks för ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år. Jag anser att denna tröskel bör sänkas så att alla brott som enligt brottsbalken ger minst sex månaders fängelse ska utredas av polis. Därmed inkluderas vissa brott som t.ex. grov stöld (såsom inbrottsstöld) och grovt olaga hot (t.ex. hot med vapen).

Vidare anser jag att vissa typer av brott bör bedömas som strategiska brott. När sådana brott begås av unga är det ett starkt varningstecken på en fortsatt lång eller intensiv brottskarriär. Det handlar t.ex. om rån, bilstölder (tillgrepp av forskaffningsmedel) samt våld och hot mot tjänsteman, övergrepp i rättsak och andra brott under rubriken brott mot allmän verksamhet. Även grov skadegörelse indikerar att den unge är i farozonen och bör därför alltid utredas. När det gäller rån är minimistraftet så pass högt att huvudregeln redan i dag är att alla brott ska utredas, oavsett den unges ålder. Jag anser att samma princip bör gälla även för andra strategiska brott, t.ex. tillgrepp av motorfordon eller övergrepp i rättsak. Detta skulle t.ex. innebära att om en fjortonåring misstänks för att vara inblandad i en bilstöld måste saken utredas, trots den unge inte är straffmyndig, och det är de sociala myndigheterna som ansvarar för insatserna.

Dessutom anser jag att mer måste göras för att hindra att minderåriga dras in i narkotikahandling. Huvudregeln måste därför vara att alla brott mot narkotikastrafflagen där personer under 15 år är inblandade, även ringa brott, måste utredas.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag som tillgodoser vad som här anförts.

9. Strafföreläggande om ungdomstjänst, punkt 9 (M, C, L, KD)

av Beatrice Ask (M), Krister Hammarbergh (M), Johan Hedin (C), Anders Hansson (M), Roger Haddad (L), Andreas Carlson (KD) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 9 och

2016/17:3430 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 4.

Ställningstagande

En tidig och tydlig reaktion behövs för att den unge ska förstå att brottsliga gärningar får konsekvenser. Vi anser att fler unga än i dag bör dömas till ungdomstjänst och även fullgöra påföljden, som också bör ha en tydlig koppling till brottet. För att underlätta detta bör det enligt vår mening övervägas om en åklagare ska kunna föreskriva kortare ungdomstjänst för ringa brott genom strafföreläggande. På så sätt skulle reaktionen på lagöverträdelsen komma snabbare och därmed få en tydligare koppling till brottet.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser det anförda.

10. Straffmätning för lagöverträdare mellan 18 och 21 år, punkt 10 (S, MP, V)

av Annika Hirvonen Falk (MP), Helene Petersson i Stockaryd (S), Elin Lundgren (S), Susanne Eberstein (S), Petter Löberg (S), Linda Snecker (V), Lawen Redar (S) och Sultan Kayhan (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2016/17:393 av Patrick Reslow (M),

2016/17:865 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 31,

2016/17:2003 av Staffan Danielsson (C),

2016/17:2303 av Kent Ekeröth och Adam Marttinen (båda SD) yrkande 3.2 i denna del,

2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 11,

2016/17:3388 av Anna Kinberg Batra m.fl. (M) yrkande 29 och

2016/17:3430 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 13.

Ställningstagande

I Påföljdsutredningen uppdrag ingick bl.a. att ta ställning till om lagöverträdare som har fyllt 18 år men inte 21 år ska behandlas som vuxna lagöverträdare vid straffmätning och påföljdsval eller i något av dessa avseenden. Utredningen skulle även analysera på vilket sätt ungdom bör beaktas vid straffmätningen i de fall det är aktuellt med straffnedsättning.

Som framgår bereds utredningens förslag i dessa delar, och justitiedepartementet har informerat om att regeringen kommer att se över den obligatoriska straffnedsättningen för unga myndiga gärningsmän. Den närmare omfattningen och inriktningen av uppdraget kommer att övervägas under den fortsatta beredningen. Även statsministern har enligt uppgifter i media uppgett att en utredning ska tillsättas för att se över denna fråga, bl.a. i syfte att lagöverträdarens ungdom inte ska beaktas vid återfall i grov brottslighet.

Vi anser att dessa åtgärder inte bör föregripas och avstyrker därför de nu aktuella motionerna om straffmätningen för lagöverträdare som fyllt 18 år men inte 21 år.

11. Straffmätning för lagöverträdare under 18 år, punkt 11 (SD)

av Adam Marttinen (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:2303 av Kent Ekeröth och Adam Marttinen (båda SD) yrkande 3.2 i denna del.

Ställningstagande

Det finns ett stort antal fall där personer under 18 år dömts till uppseendeväckande låga straff trots att de begått mycket grova brott. Mord, våldtäkt, rån och andra grova brott resulterar alltför ofta i väldigt korta straff som dessutom i många fall avtjänas i slutna ungdomsvård. Att begå hänsynslösa, utdragna och sadistiska brott kan enligt min mening inte ursäktas med personens ålder. Är någon kapabel att begå fruktansvärda brott så är denne även kapabel att ta konsekvenserna av sitt handlande. För att komma till rätta med detta uppenbart omoraliska system föreslår jag att det vid grova vålds- eller sexualbrott, speciellt om de är av hänsynslös karaktär, utfört av personer under 18 år men över 15 år ska prövas om gärningsmannen ska dömas som vuxen. Om gärningsmannen döms som vuxen ska straffskalan tillämpas fullt ut utan någon s.k. straffrabatt.

Regeringen bör återkomma med ett lagförslag som tillgodoser det anförda.

12. Straffmyndighetsåldern, punkt 12 (SD)

av Adam Marttinen (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:2303 av Kent Ekeröth och Adam Marttinen (båda SD) yrkande 3.2 i denna del.

Ställningstagande

I den bästa av alla världar är barn just barn och ungdomar är ungdomar. I den världen kan inte barn tillmätas någon skuld, och ungdomar som hamnat snett behöver främst en hjälpande skjuts i rätt riktning. En sådan värld anser jag att dagens lagrum som behandlar unga lagöverträdare återspeglar och i första hand också ska avspegla.

Problem uppstår dock när unga lagöverträdare genom medvetna handlingar kan tillmätas skuld för de värsta av brott. Hemska brott mot andra människor såsom mord, dråp, grov misshandel, rån och våldtäkt som riskerar att förstöra andra barns, ungdomars och vuxnas liv. Det straffrättsliga systemet är inte anpassat efter riktigt grova lagöverträdare som är unga. Denna lucka i lagen är

farlig eftersom systemet misslyckas med att signalera en avskräckande effekt till såväl förstagångsförbrytare som återfallsförbrytare. Den är också farlig för att den allvarligt skadar medborgarnas tilltro till rättssystemet. Medborgarnas tilltro till rättssystemet förutsätter att det på ett brott följer en straffrättslig reaktion som är tillräcklig i förhållande till brottets allvar. Trovärdigheten för påföljden och acceptansen för domstolarnas påföljdsbestämning förutsätter också för brottsoffer och anhöriga att påföljden ger uttryck för gärningens allvar. Mot denna bakgrund är det tydligt att det straffrättsliga systemets behandling av unga lagöverträdare under 15 år behöver reformeras, och straffmyndighetsåldern bör sänkas från 15 år till 13 år.

Vilken påföljd som de under 15 år ska kunna få måste utredas närmare. Avsikten är inte att låsa in en trettonåring tillsammans med andra på ett normalt fängelse utan främst att ge samhället större möjlighet att reagera på brottslighet i tidiga år.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag som tillgodoser det anförda.

13. Fler former av påföljder för unga, punkt 13 (S, MP, V)

av Annika Hirvonen Falk (MP), Helene Petersson i Stockaryd (S), Elin Lundgren (S), Susanne Eberstein (S), Petter Löberg (S), Linda Snecker (V), Lawen Redar (S) och Sultan Kayhan (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2016/17:568 av Helena Bouveng (M),

2016/17:1534 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 7,

2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 8 och

2016/17:3430 av Roger Haddad m.fl. (L) yrkande 12.

Ställningstagande

När det gäller motionsyrkanden om att införa fler och lämpligare påföljder för unga konstaterar vi att regeringen nyligen har gett en utredare i uppdrag att överväga och komplettera de bedömningar och förslag som lämnats av Påföljdsutredningen om påföljdsinslag för unga lagöverträdare. I uppdraget ingår bl.a. att överväga behovet av att införa nya påföljder för unga. Enligt vår mening bör detta arbete inte föregripas, och de aktuella motionsyrkandena bör således avstyrkas.

14. Påföljd vid brott mot s.k. blåjuspersonal, punkt 14 (M, C)

av Beatrice Ask (M), Krister Hammarbergh (M), Johan Hedin (C), Anders Hansson (M) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2016/17:865 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 30 och

2016/17:3388 av Anna Kinberg Batra m.fl. (M) yrkande 16 och

avslår motion

2016/17:507 av Jesper Skalberg Karlsson (M).

Ställningstagande

När den som är mellan 15 och 17 år döms till ungdomstjänst för brott som innefattat ett angrepp mot polis, räddningstjänst eller anställda i hälso- och sjukvården bör enligt vår mening påföljden helt eller delvis kunna fullgöras inom ramen för räddningstjänstens eller polisens verksamheter. Syftet är att stärka dessa ungdomars tillit och respekt för viktiga samhällsfunktioner. Vi tror att ungdomar som får en möjlighet att se hur polisen och räddningstjänsten arbetar blir mindre benägna att begå brott mot dessa.

För att komma i fråga för att kunna fullgöra ungdomstjänst vid räddningstjänsten eller polisen bör det krävas en individuell lämplighetsbedömning.

Ett gemensamt uppdrag bör ges till Polismyndigheten och Socialstyrelsen, att i samråd med bl.a. Sveriges Kommuner och Landsting, utforma en modell för en fungerande ungdomstjänst inom räddningstjänsten och polisen.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser vad vi här anfört.

15. Kvaliteten på ungdomsvården, punkt 15 (M, C, L, KD)

av Beatrice Ask (M), Krister Hammarbergh (M), Johan Hedin (C), Anders Hansson (M), Roger Haddad (L), Andreas Carlson (KD) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 10.

Ställningstagande

År 2011 införde regeringen ett antal åtgärder i syfte att förbättra verkställigheten av sluten ungdomsvård och öka möjligheterna till att en successiv utslussning från ungdomshem till ett liv i frihet genomförs under kontrollerade former. Bland åtgärderna kan nämnas att en individuellt utformad verkställighetsplan ska upprättas för den dömda och att Statens institutionsstyrelse ska planlägga och genomföra verkställigheten efter samråd med socialtjänsten.

Genom en lagändring 2015 tydliggjordes därefter socialnämndens ansvar för att tillgodose det särskilda behov och stöd som unga kan ha efter att ha verkställt sluten ungdomsvård.

Vi anser att det finns behov av att dessa åtgärder följs upp. I detta sammanhang bör man även överväga en grundlig reformering för att stärka kvaliteten i den slutna ungdomsvården samt utreda om eftervården för de ungdomar som dömts till sluten ungdomsvård i dag är tillräcklig.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser vad vi har anfört.

Särskilda yttranden

Straffmätning för lagöverträdare mellan 18 och 21 år, punkt 10 (SD)

Adam Marttinen (SD) anför:

Som det anförs i motion 2016/17:2303 (SD) yrkande 3 (i denna del) anser jag att den s.k. ungdomsrabatten för gärningsmän som fyllt 18 men inte 21 år helt ska tas bort. Mot bakgrund av det tillkännagivande som utskottet föreslår i detta betänkande och som jag tycker är ett steg i rätt riktning avstår jag dock från att fullt ut reservera mig till förmån för motionen.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2016/17

2016/17:341 av Andreas Norlén och Finn Bengtsson (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge polisen i uppdrag att eftersträva samarbete med samtliga kommuner med utgångspunkt i den modell som skapats genom de sociala insatsgrupperna, för att fånga upp unga som riskerar att välja en kriminell livsstil eller att engagera sig för våldsbejakande extremism, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2016/17:393 av Patrick Reslow (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en reform av brottsbalkens bestämmelser om straffmätning och val av påföljd för personer som fyllt 18 år och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:507 av Jesper Skalberg Karlsson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att unga förbrytare som angripit blåljuspersonal bör kunna dömas till samhällstjänst i dessa verksamheter och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:568 av Helena Bouveng (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om helgavskiljning och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:865 av Annie Lööf m.fl. (C):

29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förebyggande projekt som tar sikte på unga lagöverträdare och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ungdomstjänst och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skarpare straff för unga brottslingar och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:1534 av Andreas Carlson m.fl. (KD):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om påföljder för unga brottslingar och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:1535 av Andreas Carlson m.fl. (KD):

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om polisens kontakt med skolan och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:2003 av Staffan Danielsson (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda om dagens straff ska skärpas vid allvarliga brott som begås i de övre tonåren och däröver och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:2303 av Kent Ekeröth och Adam Marttinen (båda SD):

- 3.2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om borttagande av straffrabatter och tillkännager detta för regeringen.

Förslaget behandlas i den del som avser att ta bort straffrabatten för de över 18 år, att det ska vara möjligt att döma unga gärningsmän som vuxna och att sänka straffmyndighetsåldern

2016/17:3163 av Robert Halef (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stöd till unga kriminella som avtjänat sina straff och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:3234 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, L, KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om insatser för att öka ungdomars kunskap om polisens ansvar och arbete och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppmuntra användningen av metoden sociala insatsgrupper även för ungdomar som ännu inte fyllt 15 år och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prioritera det brottsförebyggande arbetet mot narkotikabrottslighet bland unga och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en 24-timmarsgaranti, där vårdnadshavare ska kontaktas inom 24 timmar efter att en ungdom gripits misstänkt för brott, och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av vilka åtgärder som kan korta tiden från anmälan till dom i ärenden där ungdomar är inblandade, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av och åtgärder för snabbare lagföring av brott begångna av ungdomar och tillkännager detta för regeringen.

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera tidigare vidtagna åtgärder och överväga vilka ytterligare åtgärder som krävs för att fler brott begångna av personer under 15 år ska utredas och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fler lämpliga påföljder för unga lagöverträdare och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten för åklagare att för ringa brott föreskriva kortare ungdomstjänst genom strafföreläggande och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över kvaliteten i den slutna ungdomsvården och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av straffrabatten för unga lagöverträdare och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:3388 av Anna Kinberg Batra m.fl. (M):

16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett arbete för att möjliggöra ungdomstjänst inom räddningstjänsten och polisen och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att slopa eller modifiera den s.k. ungdomsrabatten och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:3430 av Roger Haddad m.fl. (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att brott som enligt brottsbalken ger minst sex månaders fängelse alltid ska utredas av polis, även om den misstänkte är under 15 år, och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att s.k. strategiska brott inklusive grov skadegörelse alltid ska utredas av polis, även om den misstänkte är under 15 år, och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att brott mot narkotikastrafflagen alltid ska utredas av polis, även om den misstänkte är under 15 år, och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om möjlighet för åklagare att besluta om kortare perioder av ungdomstjänst genom strafföreläggande och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om jourdomstolar och tillkännager detta för regeringen.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sociala insatsgrupper och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om samordnade insatser för att bryta upp kriminella ungdomsgång och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nya ungdomspåföljder och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om straffrabatten för ungdomar i åldern 18–21 år som återfaller i brott, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.